

HILAFET IZMEĐU VJERE I POLITIKE: Zabrana učešća delegaciji muslimana Kraljevine SHS na Sveopćem islamskom kongresu u Egiptu 1926.

Elvir DURANOVIĆ
Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka
elvir.duranovic@iitb.ba

SAŽETAK: S ciljem ponovne uspostave hilafeta nakon njegovog ukidanja 1924. godine u Kairu, početkom maja 1926. organiziran je Sveopći islamski kongres. Na ovaj skup pozvani su predstavnici svih muslimanskih naroda, među njima i predstavnici Bošnjaka. Iako je u dopisu koji je reisul-ulema uputio državnim vlastima Kraljevine SHS, a u kojem je od njih zatražio da se delegaciji bosanskohercegovačkih muslimana omogući učešće na kongresu, jasno naglašeno da se radi o isključivo vjerskom pitanju, državne vlasti nisu odobrile odlazak delegacije u Kairo pravdajući takvu odluku političkim stavovima. Na osnovu arhivske građe iz Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, autor je u radu predstavio prepisku između Ulema-medžlisa i Ministarstva vjera Kraljevine SHS u vezi s učešćem predstavnika bosanskohercegovačkih muslimana na kongresu u Kairu 1926. godine.

Ključne riječi: ukidanje hilafeta, Sveopći islamski kongres, Kairo, Džemaludin Čaušević, Miloš Trifunović, Kraljevina SHS

Organiziranje Sveopćeg islamskog kongresa u Kairu 1926. kao odgovor na ukidanje hilafeta 1924.

Ubrzo nakon što je Narodna skupština u Republici Turskoj 3. marta 1924. usvojila odluku o ukidanju hilafeta, u Kairu je 25. marta 1924. organiziran sastanak Velikog islamskog vjersko-znanstvenog vijeća, koje je, između ostalog, tačka 14, zaključilo, da postoji potreba da se sastane Sveopći islamski kongres na koji bi bili pozvani predstavnici

svih muslimanskih naroda kako bi se dogovorili oko izbora novog halife i ponovne uspostave hilafeta. Objašnjavajući potrebu ponovne uspostave hilafeta, u tački 12 stoji:

“Zvanje hilafeta zauzima u islamskoj vjeri, a i u očima svih muslimana toliku važnost da se s time ne može ništa usporediti, jer hilafet podiže ugled islamske vjere i njegovih sljedbenika, ujedinjuje islamsku zajednicu i čvrsto veže međusobno različite islamske narode” (Sveopći islamski..., 1926:11).

Nakon sastanka Velikog islamskog vjersko-znanstvenog vijeća formiran je Odbor za organizaciju kongresa, kojim je predsjedavao Muhamed Ebu Fadl, rektor azharskog univerziteta. Premda je prvobitno bilo planirano da se Sveislamski kongres održi u martu 1925. godine, zbog sukoba na Arapskom poluotoku,¹ odgođen

¹ Radi se o sukobu između Saudijaca iz Nedžda i Hašimija iz Hidžaza. Sukob je trajao od augusta 1924. do januara 1926. godine. Opaska autora.

je za 1926. godinu. Nakon okončanja borbi u Arabiji, Odbor za organizaciju Kongresa je na sjednici održanoj 3. februara 1926. donio odluku da se Sveopći islamski kongres održi od 10. do 23. maja 1926. u Kairu. S tim u vezi, upućeni su pozivi predstavnicima svih muslimanskih naroda da prisustvuju Kongresu (Sveopći islamski..., 1926:10–11). U pozivu koji je dobila Islamska zajednica u tadašnjoj Kraljevini SHS, između ostalog, stoji:

“Islam Vas zove da prisustvujete ovom kongresu. Vaša Vam vjerska gorljivost nalaže da to izvršite. Jer ovaj je kongres prvi sveopći islamski kongres na kojemu će se sastati muslimani da izvrše svoju vjersku dužnost: da rasprave svoja najvažnija vjerska pitanja i da time učvrste veze među muslimanima i saberu rastrkanu braću u vjeri” (Sveopći islamski..., 1926:11).

Već 25. februara 1926. poziv da prisustvuje Sveopćem islamskom kongresu dobio je reisul-ulema za Bosnu i Hercegovinu Džemaludin-ef. Čaušević. Budući da je u vrijeme Kraljevine SHS Islamska zajednica bila dvojno strukturirana s reisul-ulemom u Sarajevu zaduženim za Bosnu i Hercegovinu i vrhovnim muftijom za Srbiju, Južnu Srbiju i Crnu Goru, ovaj poziv dobio je i tadašnji vrhovni muftija Mehmed Zeki-efendija.

Aktivnosti Ulema-medžlisa u vezi s pozivom na Sveopći islamski kongres u Kairu

Imajući u vidu značaj Kongresa, na kojem je trebalo razmatrati važno pitanje izbora halife, reisul-ulema Čaušević je, po primitku poziva iz Kaira, to pitanje iznio na sjednicu Ulema-medžlisa održanu 1. marta 1926. godine, koji je tim povodom zaključio da se uputi “Okružnica” svim muftijskim uredima, Vrhovnom šerijatskom sudu u Sarajevu, kotarskim šerijatskim sudovima i kotarskim vakufsko-mearifskim povjerenstvima da se izjasne o tome da li su saglasni s prijedlogom Ulema-medžlisa da

bosanskohercegovački muslimani imaju svoje učesnike na Sveopćem islamskom kongresu za izbor halife, te ko bi ih na tom Kongresu i s kojim ovlaštenjima trebao predstavljati. (Ulema-medžlis..., br.147/1926). Na “Okružnicu” Ulema-medžlisa prispjelo je 111 odgovora, od kojih su svi bili stava da Bošnjaci trebaju biti prisutni na Kongresu, a njih 100 predložilo je da reisul-ulema Džemaludin-ef. Čaušević predvodi izaslanstvo, dok bi drugi u delegaciji trebao biti jedan od trojice vrhovnih šerijatskih sudaca (Zapisnik 21. sjednice..., 1926).

Preписка između reisul-uleme Čauševića i Miloša Trifunovića, ministra Ministarstva vjera Kraljevine SHS

Prikupivši sve potrebne informacije, reisul-ulema Čaušević je 11. marta 1926. uputio dopis Milošu Trifunoviću, ministru Ministarstva vjera Kraljevine SHS, u kojima ga obavještava o pozivu koji je dobio za učešće na Sveopćem islamskom kongresu u Kairu na kojem će se birati halifa, vjerski vođa muslimana, a na koji su pozvani predstavnici svih muslimanskih naroda. U pismu se dalje navode aktivnosti koje je Čaušević u svojstvu reisul-uleme poduzeo s tim u vezi te stavom Ulema-medžlisa, prema kojem bi bosanskohercegovačke muslimane na Kongresu trebala predstavljati dva predstavnika, reisul-ulema i jedan od trojice sudija Vrhovnog šerijatskog suda. Na kraju pisma traži se dozvola predstavnicima Bošnjaka da učestvuju na ovom kongresu (Gospodinu Milošu..., 1926). Dan kasnije, 12. marta 1926. godine, pismo slične sadržine Čaušević je poslao dr. Momčilu Ninčiću, ministru Inostranih djela Kraljevine SHS, od kojeg je također tražio da omogući delegaciji iz Bosne i Hercegovine učešće na Kongresu u Kairu (Gospodinu dr. Momčilu..., 1926).

Iako se iz Čauševićevog pisma ministru Vjera moglo zaključiti kako je on smatrao da je izbor novog halife na Sveopćem islamskom kongresu u

Kairu čisto vjerska stvar, za Ministarstvo vjera, s druge strane, radilo se o vrlo osjetljivom političkom pitanju. Ministar Trifunović stoga se preko diplomatskih kanala Kraljevine SHS informirao o mogućim učesnicima na Kongresu, ulogom halife među muslimanima i implikacijama učešća delegacije muslimana iz Kraljevine SHS na tom događaju, nakon čega je 22. marta 1926. poslao odgovor reisul-ulemi Čauševiću, u kojem mu skreće pažnju kako se u *Statutu za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova*, tada važećem ustavu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini uopće ne spominje halifa, implicirajući time da, ako nema halife u Ustavu Islamske zajednice, onda on nije ni bitan za vjerske poslove muslimana. U drugom dijelu dopisa ministar Trifunović je, s ciljem detaljnijeg informiranja o hilafetu, halifi i planiranom Kongresu u Kairu, zatražio od Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini da mu dostavi odgovore na šest pitanja:

1. Da li je hilafet čisto državna ili vjerska ustanova i ako je ovo drugo na osnovnih kojih vjerskih propisa (tačno označiti te propise)?
2. Da li je do sada postojao jedan takav hilafet zajednički za sve muslimane od vremena kada se zajednica muslimana raspala na više svjetovnih država?
3. Ko je nadležan da bira halifu? Da li samo podanici njegove samostalne ili polusamostalne države ili u tome učestvuju i muslimani iz drugih država. Ako učestvuju i muslimani iz drugih država, na koji način to rade (navesti kao primjer jedan konkretan slučaj kada je biran halifa, pa su ga birali i način kako su ga birali muslimani iz drugih država koji nisu njegovi podanici)?
4. Kakva je vlast halife, kakve su njegove dužnosti i kako se njegova vlast i naredbe izvršavaju među muslimanima iz drugih država koje imaju posebne,

moguće, sasvim drugačije zakone u odnosu na državu u kojoj se nalazi halifa?

5. Zašto je Turska Republika kao muslimanska država i u kojoj je i sada muslimanska vjera državna, prestala osjećati potrebu za halifom, pa je postojeći, od mnogih država i većine muslimana na svijetu priznati hilafet, ukinula?
6. Kakvo su stanovište po pitanju ranijeg halife zauzele samostalne muslimanske države Perzija, Afganistan i Maroko? Da li ste obaviješteni da će predstavnici ovih država učestvovati na Kongresu? Ako neće, kako je moguće da te zemlje kao samostalne islamske države ne osjećaju potrebu za tim kongresom?
7. Na kraju dopisa ministar Trifunović prigovorio je reisul-ulemi da ga je neugodno iznenadilo to što je Ulema-medžlis preko "Okružnice" pitanje odlaska delegacije iz Bosne i Hercegovine na kongres u Kairu iznio u javnost prije konsultiranja s državnim vlastima (Ministarstvo vjera..., br. 2384/1926).

Čim je primio dopis ministra Trifunovića, reisul-ulema Čaušević ga je prosljedio članovima Ulema-medžlisa s molbom da razmotre sva pitanja spomenuta u dopisu i da na njih pripreme odgovore (Zapisnik 21. sjednice..., 1926).

Ubrzo iza toga, 29. marta 1924. godine, održana je sjednica Ulema-medžlisa na kojoj je jednoglasno usvojen tekst odgovora na upite Ministarstva vjera koji zbog važnosti razumijevanja pozicije halife u stavovima bošnjačkih alima u nastavku rada prenosimo u sažetoj formi:

1. U odgovoru na prvo pitanje istaknuto je da je u početku, u vrijeme dok su svi muslimani uglavnom živjeli u jednoj državi, hilafet bio i državna i duhovna vlast. Halifa je zamjenik Muhammeda, a.s., i njegova najvažnija dužnost

je briga o vjeri. Prva četverica halifa su birani od strane izbornog tijela, a potom su hilafet preuzeli Omejevići, u čije doba on postaje nasljedan. Iako se u doba Omejevića islamska država značajno proširila, halife iz ove porodice su kontinuirano vodili brigu o vjeri. Na isti način su postupali i halife iz porodice Abasija koji su hilafet preuzeli polovinom 8. stoljeća. U početku je halifa obnašao i državnu i duhovnu vlast, da bi od 10. i 11. stoljeća kada su Seldžuci preuzeli vlast u Bagdadu, oni Abasijama ostavili titulu halife koji od tada ima samo vrhovnu vjersku vlast, a seldžučki vladari počeli su se nazivati sultanima. Nakon mongolskog osvajanja Bagdada polovinom 8. stoljeća abasijski halifa se seli u Egipat, u kojem je živjelo i djelovalo ukupno 17 halifa. Početkom 16. stoljeća Osmanlije su osvojili Egipat i doveli posljednjeg halifu Mutevekkila iz porodice Abasija u Istanbul. Od njega je titulu halife preuzeo sultan Selim, koji je na taj način uz svjetovnu preuzeo i duhovnu vlast nad muslimanima. Hilafet Osmanlija priznavali su muslimani u brojnim državama koje nisu bile sastavni dio Osmanske Carevine. Osmanlije su vremenom uveli službu šejhul-islama koji je bio zamjenik sultana (halife) za vjerske poslove, ali je stvarna duhovna vlast ostala u rukama sultana. Tako je trajalo do 1921. godine, kada su Turci prvo razdvojili svjetovnu i duhovnu vlast – hilafet, da bi 1924. godine konačno ukinuli hilafet. Iz porodice Osmanlija bilo je 29 halifa. U okviru odgovora na prvo pitanje spomenuto je da se potreba hilafeta temelji na idžmau, trećem izvoru islama, te da je to pitanje obrađeno u svim važnijim islamskim dogmatskim djelima.

2. Odgovarajući na drugo pitanje, istaknuto je da je zajednički hilafet za sve muslimane postojao do 929. godine, kada se Abdurahman III proglasio halifom u Španiji. U to doba u Bagdadu je stolovao halifa iz porodice Abasija.
3. U početku su uglednici među muslimanima birali halifu između sebe, i to se temelji na idžmau, a nakon Pravednih halifa, više se nije vršio izbor halife, već je hilafet postao nasljedan, a halifa je legitimitet dobivao kroz *bejat* – pristanak muslimana. Budući da se pitanje izbora halife nakon ukinuća hilafeta u Turskoj, prvi put nakon milenijske tradicije nasljednog hilafeta našlo pred islamskim učenjacima, Ulema-medžlis iznio je stav da će se na planiranom Sveopćem islamskom kongresu u Egiptu detaljno analizirati način biranja halife u skladu s idžmaom, tj. modelom biranja prvih halifa.
4. Kada je riječ o nadležnostima halife, one su propisane šerijskim vrelima, a sastoje se od suverene svjetovne i vjerske vlasti u državi u kojoj stoluje halifa. U odnosu na muslimane koji žive u drugim državama, halifa ima samo vjersku vlast jer izdaje ovlaštenja pojedinim vjerskim dostojanstvenicima koji ga zastupaju u dodjeljivanju vjerskih dužnosti: imamet, hitabeta, tedrisa, fetve i sudstva (kada). Primjer tome je menšura reisul-uleme za Bosnu i Hercegovinu.
5. O tome zašto je Turska Republika ukinula hilafet, Ulema-medžlis u svom odgovoru naglasio je da razlozi za takav čin nisu poznati. Poznato je da ogromna većina islamskih naroda nije zadovoljna ukidanjem hilafeta te stoga i žele ponovo uspostaviti hilafet prema ranije spomenutim vjerskim propisima islama.

6. Konačno, vezano za odnos Perzije, Afganistana i Maroka prema hilafetu i planiranom Sveopćem islamskom kongresu, Ulema-medžlis je odgovorio da Perzija (Iran) ima drugačije učenje o hilafetu i brojnim drugim vjerskim pitanjima nego sunijski muslimani te da su muslimani u Afganistanu priznavali osmanlijski hilafet, a da muslimani u Maroku nisu jer njihova vladarska loza Idrisije smatra da hilafet pripada njima. Ulema-medžlisu nije bilo poznato da li će Perzijanci, Afganistanci i Marokanci učestvovati na Kongresu, poznato im je bilo samo to da su kao i svi drugi muslimani dobili poziv za učešće (Gospodinu Milošu..., br. 337/1926).

Čini se da je već po primitku dopisa od ministra Trifunovića u kojem je tražio da mu se odgovori na navedena pitanja, reisul-ulemi Čaušević bilo jasno da Kraljevina SHS neće dozvoliti predstavnicima bosanskohercegovačkih muslimana odlazak na kongres u Kairo, pa je u svom popratnom pismu od 31. marta 1926. uz odgovore Ulema-medžlisa napisao kako neugodnost koju je ministar osjetio zbog toga što je Ulema-medžlis odaslao "Okružnicu" organima Islamske zajednice u vezi učešća na kongresu pokazuje da ministar Trifunović pitanje odlaska predstavnika muslimana iz Bosne i Hercegovine na kongres, iako mu je to jasno naglašeno, nije uzeo kao vjerski čin, čime mu je Čaušević stavio do znanja da se u njega nije trebao ni miješati, te da je slanje "Okružnice" bila njegova dužnost kao reisul-uleme. Čaušević napominje kako bi on lično bio izvrgnut podsmijehu u Bosni i Hercegovini da je postupio slično kao što je uradio Mehmed Zeki-ef., vrhovni muftija za Srbiju, Južnu Srbiju i Crnu Goru koji nikoga nije pitao za dozvolu da ide u Kairo, već je samo obavijestio vlasti da je odlučio kao delegat učestvovati na Sveopćem

islamskom kongresu pa naređuje da mu se potpiše punomoć s tim u vezi. Na kraju pisma, reisul-ulema Čaušević ironično pita ministra Trifunovića da li je Mehmed Zeki-efendija položio ispit na postavljena pitanja te da li mu je ministar za to dao diplomu (Gospodinu Milošu..., br. 337/1926).

Zabrana učešće delegaciji muslimana iz Kraljevine SHS na Sveopćem islamskom kongresu

Čauševićeva pretpostavka da Kraljevina SHS neće dozvoliti muslimanima učešće na Sveislamskom kongresu uskoro se pokazala tačnom. Naime, 1. maja 1926. ministar Trifunović uputio je dopis Ulema-medžlisu, u kojem navodi da je Ministarstvo vjera dobro proučilo pitanje učešća delegacije muslimana iz Kraljevine SHS na Sveopćem islamskom kongresu u Kairu. Ministar tvrdi kako predstavnici Turske Republike, Perzije, Indije, Maroka, Tunisa i Alžira neće učestvovati na ovom kongresu usljed čega to i nije Sveopći islamski kongres, već kongres regionalnog karaktera organiziran s ciljem udovoljavanja nekim regionalnim zahtjevima koji ne mogu biti interesantni muslimanima iz drugih krajeva. S tim u vezi, položaj muslimana u Kraljevini SHS nije takav da bi se oni više zanimali za taj kongres od muslimana Indije, Turske, Perzije i Tunisa. Po ministru Trifunoviću, prisustvo muslimana iz Kraljevine SHS na tom kongresu moglo bi imati negativne posljedice na diplomatske odnose Kraljevine SHS s nekim muslimanskim državama, čime bi se odlaskom na kongres naštetilo državi. Imajući navedeno u vidu, ministar Trifunović odlučio je sljedeće:

1. Da nijedno lice iz Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca ne može otići na kongres muslimana u Kairu zakazan 13. maja 1926. godine pa da na njemu uzme učešće bilo službeno bilo poluslužbeno u ime muslimana građana Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca.

2. Ukoliko spomenuti kongres ne bi bio odgođen i ukoliko bi se održao makar što ima regionalni karakter, poduzeti potrebne korake da se dobije tačan izvještaj o radu i konačnim odlukama tog kongresa da bi se od istog mogli upoznati nadležni vjerski faktori muslimanske vjere u Kraljevini Srba Hrvata i Slovenaca ukoliko se budu ovi interesovali za iste (Kraljevina Srba..., br. 159/1926).

Po primitku ove odluke ministra Trifunovića, reisul-ulema Čaušević je 10. maja 1926. s njom upoznao niže organe Islamske zajednice uz napomenu da će Ulema-medžlis pomno pratiti rad kongresa i o njegovim rezultatima upoznati sve organe Islamske zajednice (Ulema-medžlis, br. 500/1926). Time je rasprava o učešću delegacije Bošnjaka na Sveopćem islamskom kongresu u Egiptu 1926. bila završena.

U bosanskohercegovačkoj štampi je nakon Sveopćeg islamskog kongresa u Kairu objavljen kraći osvrt u listu *Obzor*, u kome se navodi kako kongres nije usvojio nikakve punovažne zaključke te da je bojazan od panislamizma koja se u Evropi mogla osjetiti zbog kongresa, a čije silnice su direktno pogodile muslimane u Kraljevini SHS i Islamsku zajednicu, čijoj delegaciji država nije dozvolila učešće, bila neopravdana jer su muslimani širom svijeta međusobno duboko podijeljeni (Kalifatska konferencija..., 1926:3).

Zaključak

Nakon ukidanja hilafeta 1924. godine, u Kairu je 13. maja 1926. organiziran Sveopći islamski kongres na kojem se trebalo raspravljati o ponovnoj uspostavi hilafeta i izboru halife. Organizatori su na kongres pozvali predstavnike svih muslimanskih naroda, među njima i muslimane iz Kraljevine SHS. Po prijemu poziva za učešće na kongresu, reisul-ulema Čaušević postupio je u skladu sa svojim ovlaštenjima obavijestivši

o tom pozivu Ulema-medžlis, koji je uputio "Okružnicu" svim organima Islamske zajednice da iznesu svoje mišljenje o ovom važnom pitanju. Nakon što je pristiglo 111 odgovora od različitih vakufskih i prosvjetnih ustanova koje su podržale prijedlog Ulema-medžlisa da delegacija iz Bosne i Hercegovine prisustvuje na Sveopćem islamskom kongresu u Kairu, reisul-ulema se obratio ministru Ministarstva vjera u Kraljevini SHS gosp. Trifunoviću, od kojeg je zatražio dopuštenje da učestvuje na

ovom vjerskom skupu. Ministar Trifunović nije se složio s reisul-ulemom oko toga da je planirani kongres u Kairu isključivo vjerski skup, nego da on ima jasne političke konotacije te bi, eventualno prisustvo delegacije muslimana iz Kraljevine SHS moglo naštetiti određenim državnim interesima zbog čega je ministar zabranio službeno učešće muslimana iz Kraljevine SHS na ovom skupu.

Iako, kako je vrijeme pokazalo, na kongresu u Kairu nije riješeno pitanje izbora halife, tako da prisustvo

bosanskohercegovačke delegacije na njemu ne bi bilo od neke koristi, zabrana učešća visokim zvaničnicima Islamske zajednice na ovom vjerskom skupu dodatno ukazuje na nepovoljan položaj u kojem su se nalazili muslimani u Kraljevini SHS koji će, uspostavom Kraljevine Jugoslavije 1929. i nametanjem *Ustava Islamske vjerske zajednice* 1930. godine, kojim je ukinuto i ono malo autonomije koju je *Statut za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova* bio garantirao, postati još teži.

Izvori i literatura

"Gospodinu dr. Momčilu Ninčiću, ministru Inostranih djela, od 12. marta 1926", V-16-35/1926, AIZBIH, GHBB, Sarajevo.
 "Gospodinu Milošu Trifunoviću ministru Vjera, br. 202/926 od 11. marta 1926", V-16-35/1926, AIZBIH, GHBB, Sarajevo.
 "Gospodinu Milošu Trifunoviću ministru Vjera, br. 337/926 od 31. marta 1926", AIZBIH, GHBB, Sarajevo.

(1926) "Kalifatska konferencija u Kairu", *Obzor*, LXVII, 140, 3.
 "Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca V. M. br. 159 od 1. maja 1926", AIZBIH, GHBB, Sarajevo.
 "Ministarstvo vjera Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca – Muslimansko odjeljenje", br. 2384 od 22. marta 1926, AIZBIH, GHBB, Sarajevo.
 (1926) "Sveopći Islamski Kongres u Kairu", *Islamska svijest*, 1, 10–11.

"Ulema-medžlis za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu, br. 500/1926 od 10. maja 1926", AIZBIH, GHBB, Sarajevo.
 "Ulema-medžlis za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu, br. 147/1926. od 2. marta 1926", AIZBIH, GHBB, Sarajevo.
 "Zapisnik 21. sjednice Ulema-medžlisa za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu održane 29. marta 1926. g", V-16-35/1926, AIZBIH, GHBB, Sarajevo.

الموجز

الخلافة بين الدين والسياسة

حظر مشاركة وفد المسلمين القادم من مملكة الصرب والكروات
والسلفيين في المؤتمر الإسلامي العام (مؤتمر الخلافة) بمصر عام 1926
إلفير دورانوفيتش

في مايو من عام 1924، عُقد في القاهرة مؤتمر إسلامي عام بهدف إعادة تأسيس الخلافة بعد إلغائها، ودُعي إلى ذلك المؤتمر ممثلون عن جميع الشعوب المسلمة، بما فيهم ممثلون عن البوشناق. وبالرغم من الرسالة التي أرسلها رئيس العلماء إلى سلطات مملكة الصرب والكروات والسلفيين، والتي طلب فيها السماح لوفد مسلمي البوسنة والهرسك بالمشاركة في المؤتمر، موضحاً أن الأمر يتعلق بمسألة دينية بحتة، إلا أن سلطات الدولة لم توافق على سفر الوفد إلى القاهرة، مبررة قرارها بمواقف سياسية. واستناداً إلى المواد الأرشيفية الموجودة في مكتبة الغازي خسرو بك في سراييفو، عرض الكاتب المراسلات المتبادلة بين مجلس العلماء ووزارة الشؤون الدينية في مملكة الصرب والكروات والسلفيين بشأن مشاركة ممثلي مسلمي البوسنة في مؤتمر القاهرة عام 1926.

الكلمات المفتاحية: إلغاء الخلافة، المؤتمر الإسلامي العام، القاهرة، جمال الدين تشاوشيفيتش، ميلوش تريفونوفيتش، مملكة الصرب والكروات والسلفيين.

Abstract

THE CALIPHATE BETWEEN RELIGION AND POLITICS:

The Prohibition of the Participation of the Delegation of Muslims of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes in the General Islamic Congress in Egypt, 1926

Elvir Duranović

With the aim of re-establishing the caliphate following its abolition in 1924, the General Islamic Congress was organized in Cairo in early May 1926. Representatives of all Muslim peoples were invited to this gathering, including representatives of the Bosniaks. Although, in his correspondence with the state authorities of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, the *Reis al-'Ulamā'* explicitly emphasized that the issue was exclusively religious in nature and requested that the Bosnian-Herzegovinian Muslim delegation be allowed to participate in the congress, the state authorities denied permission for their departure to Cairo, justifying their decision on political grounds. Based on archival materials from the Gazi Husrevbeg Library in Sarajevo, the author presents correspondence between the *Ulema-Medžlis* and the Ministry of Religion of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes concerning the participation of representatives of Bosnian-Herzegovinian Muslims in the Cairo Congress of 1926.

Keywords: abolition of the caliphate; General Islamic Congress; Cairo; Džemaludin Čaušević; Miloš Trifunović; Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes.